NƯỚC SÔNG TÔ LỊCH

Phan Tầm

Cục KTĐTCB

TÔ LỊCH là tên của một người họ Tô sống ở làng Long đỗ bên bờ con sông nhỏ, suốt đời ăn ở hiếu hạnh và thanh lịch nên người ta gọi ông là Tô lịch, cả cái làng Long đỗ và con sông nhỏ ấy cũng mang tên Tô lịch từ đó.

Tô lịch là nhánh sông con của sông Hồng. Từ sông Hồng sông Tô lịch chảyqua Thọ xương, Vĩnh thuận, Từ liêm, Thanh trì đến thôn Hà liễu (huyện Thanh oai) rồi dồn nước ra sông Nhuệ. Bình thường, nước chảy xuôi từ sông Hồng về sông Nhuệ , mùa mưa lũ có khi nước đồng dồn mạnh xuống sông Tô, nên nước sông Tô chảy ngược ra sông Hồng vì thế, sử còn ghi là sông Nghịch thủy.

Xưa kia sông Tô sâu, rộng, chứa đầy ắp nước trong sạch :

"Nước sông Tô vừa trong vừa mát
Em ghé thuyền đỗ sát thuyền anh

hoặc "Sông Tô nước chảy trong ngần
Con thuyền buồm trắng chạy gần chạy xa".

Khác với xưa kia, trải qua quá trình tác động của thiên nhiên và con người, dòng sông trong sạch ấy đã biến đổi, ngày nay người ta có ấn tượng là dòng sông chết, chật hẹp bẩn thỉu.

Trước kia sông Tô thông với sông Hồng từ 2 điểm ở hồ Tây và phía Hà khẩu (chợ Gạo) nên ngày ấy là nhánh sông to. Nhưng sông Nhị đã đổi dòng, từ Hải bối chảy thẳng về phía nam không đem nước vào phía hồ Tây nữa, cát bồi lấp cửa vào của hồ Tây là Quảng bá và cửa ra là Nghi tàm, hình thành hồ Tây, nước sông Tô bị cạn. Còn cửa Hà khẩu vẫn thông với sông Hồng, nên sông Tô nước vẫn còn lớn và sạch, về sau đoạn ngòi nối sông Tô với sông Hồng này bị xói lở mạnh. Đời Lê trung hưng suốt dọc phường Hà khẩu có Hoa kiều trú ngụ (tức là phố Hàng buồm ngày nay), các hiệu khách liền tại đá làm mỏ hàn chắn trên thượng lưu để bớt xói lở ở phía nam, làm cho phù sa ngày càng bồi đắp, cửa sông Tô thứ hai này cũng bị lấp. Vì thế, nước sông Tô ngày một cạn dần. Thời Lý, Trần, Lê có nhiều lần nạo vét sông Tô, nhưng giai cấp phong kiến suy tàn, thực dân Pháp xâm chiếm Hà nội, sông Tô bị bồi lấp mạnh, nước bẩn của cả thành phố dồn ra sông Tô làm cho nước ở đây hôi thối, ngày một nhiễm bẩn nặng.

Trạm đo nhiễm bẩn môi trường nước và không khí thuộc Đài KTTV Hà nội đãđặt vị trí điều tra nhiễm bẩn nước trên sông Tô lịch tại cống Nghĩa đô, cống Yênlãng, Cầu sét, cống Thanh liệt. Kết quả điều tra cho thấy nước có màu sẫm, mùi tanh thối, hàm lượng O_2 hòa tan rất thấp, có khi đến 0 mg/l, BOD_5 cao trên 30mg/l, NH_4^+ trên 10 mg/l, hàm lượng NO_2 tăng vọt, có nhiều vi trùng và ký sinh trùnggây bệnh

(xem tiếp trang 26)